

BIJBELVERTALEN IN HET GRONINGS

NAVETELLEN

Al vòòr onze jaartelling kon het gebeuren, dat de voorlezer in de synagoge wel voorlas uit de Hebreeuwse bijbel, maar dat hijzelf of iemand anders er meteen de vertaling bij gaf, vaak in het Aramees. Zoiets is door de eeuwen heen gebeurd, dat de officiële tekst werd voorgelezen, maar naverteld werd in de taal van de hoorders.

De bijbel werd voorgelezen in het Latijn, maar naverteld in het Nederlands.

In Groningen zijn er fraaie voorbeelden van, hoe er in de kerk werd voorgelezen in het Nederlands, en het gelezene in het Gronings werd naverteld.

Pieter Keuning vertelt in 'De weg der eenvoudigen', dat de oude Berend van de Klei ziek is, en dat de ouderling er op bezoek gaat.

De ouderling treft er de oude Pieter Dijkhuis die de zieke heeft opgezocht.

In het gesprek dat er ontstaat, brengt Dijkhuis de anderen het verhaal van de wonderbare spijziging in herinnering:

Hes ja wel lezen, dat ter wel viefdoezend minsken bie Jezus kwammen?

Nee, nog meer hur.

Doar wazzen din nog vraauwlu en lutje potjes bie. En din wazzen discipeln der ook. Dij wollen nait loven, dat Jezus aal dij lu eten geven kon. Mor joa hur.

Der bleven twaalf volle kòrven over.

Dou mozzen ze ook nog noar eerde boegen, om aal dij stukjes ien kòrfkes te smieten. Wat zellen ze stind hebben.

Mor ze kregen n goie straf.

Het lijkt mij, dat Grunneger dainsten ontstaan zijn uit de behoefte om bijbelverhalen in het Gronings na te (kunnen) vertellen; om met het oog op het leven van alle dag je eigen rol in bijbelverhalen te spelen.

Voorgangers in Grunneger dainsten moesten het bijbelgedeelte waar ze over wilden preken, eerst zelf vertalen.

Wie daar wat behendig in is, kon dat ter plekke. al gauw echter ontstond de gedachte om een weloverwogen bijbelvertaling in het Gronings te hebben.

VERTALEN

Vooraf moest er afgesproken worden aan welke eisen zo'n vertaling moet voldoen. Gaandeweg zouden de afspraken nog bijgesteld kunnen worden.

Een eerste vraag is, of er wel ooit een soort algemeen Gronings bestaat.

Gronings lijkt een verzamelnaam voor wat er in verschillende streken gesproken wordt:

Westerwolds, Oldambts, Veenkoloniaals, Hogelandsters, Westerkwartiers en Stad-jers.

Een andere vraag vooraf is, of je moet vertalen via het Nederlands.

Daar waren wij snel uit.

Wij vertalen rechtstreeks uit de grondtaal in het Gronings. Het oude testament vertalen wij uit het Hebreeuws, het nieuwe testament vertalen wij uit het Grieks. En dan niet woord voor woord, maar wij

vertalen hele zinnen of hele alinea's.

Er zijn op dit moment zeven vertaalploegen aan het werk.

Elke vertaalploeg heeft een deskundige op het gebied van Grieks of Hebreeuws. En verder bestaat de ploeg uit mensen die Gronings spreken.

De deskundige vertaalt de oorspronkelijke tekst woord voor woord, zodat de andere leden zien wat er staat.

Daar maken zij goed lopende zinnen van in het Gronings.

CULTURELE PRESTATIE

Gronings is voor alles een spreektaal.

De verhalende gedeelten in de bijbel zijn weliswaar opgeschreven, maar van oorsprong bestaan die ook uit spreektaal. Veel bijbelse geschiedenissen zijn aanvankelijk mondeling doorgegeven.

Dat maakt de keuze hoe er vertaald moet worden, eenvoudig.

De vertaling moet goed lopend spreektaal-Gronings worden.

Vanaf 1973 zijn er twee ploegen met vertalen bezig. Na een cursus in 1991 veel meer. De leden van de vertaalploegen zijn aangesloten bij allerlei verschillende kerken of zijn niet kerkelijk gebonden.

Het is de eenvoudigste garantie voor een interconfessionele bijbelvertaling. Dit jaar komt het nieuwe testament klaar. Er zijn plannen om dat het volgend najaar uit te geven.

Het is de bedoeling om het oude testament in 2004 gereed te hebben, in hetzelfde jaar als de nieuwe bijbelvertaling van KBS/NBG klaar is.

Intussen hebben wij de overtuiging dat wij met ons bijbelvertaalproject niet alleen een dienst bewijzen aan voorgangers en kerkvolk, maar dat wij bovendien een culturele inspanning leveren.

In onze bijbelvertaling leggen wij vast hoe er op dit moment Gronings gesproken wordt. En met de uitgave van de bijbel voegen wij iets toe aan de Groninger literatuur.

STREKKING EN DETAIL!

Oudere Groningers hebben thuis Gronings leren praten en later op school Nederlands.

Jongeren hebben thuis misschien Nederlands geleerd en later of gelijk via sociale contacten Gronings.

In die zin zijn Groningers tweetalig.

Daarom zal het zo zijn, dat je de strekking van wat er in de bijbel verteld wordt, ook wel zou verstaan via het Nederlands.

Maar allerlei details begrijpt men beter als de vertaling buiten het Nederlands om van de oorspronkelijke taal naar het Gronings is.

Het Grieks kent een meervoud van: iemand. Het Nederlands heeft zo'n meervoud niet. Jezus zegt in het Grieks:

Als gij iemanden hun zonden vergeeft, dan zijn ze vergeven (Johannes 20 : 23).

In het Nederlands levert een zin met: sommige of enkele, geen goede beteke-

nis op, dat zijn er te weinig, dat is te beperkend. In het Gronings lukt het heel goed om precies de zin weer te geven, omdat het Gronings net als het Grieks een meervoud heeft voor iemand, namelijk gounent: As ie gounent heur zunden vergeven, din binnen ze vergeven.

Nu kiezen veel Nederlandse vertalingen voor het enkelvoud: iemand.

Indien gij iemand de zonden vergeeft, dan zijn ze vergeven. Maar dan lijkt het alsof vergeving van zonden altijd een individuele kwestie is, alsof vergeving niet een collectieve aangelegenheid kan zijn.

ANDERE EFFECTEN

Behalve dat de details duidelijk worden, levert een vertaling in het Gronings nog meer op. Als een bijbelgedeelte wordt voorgelezen in het Gronings, komt het directer over.

Alsof de Geest spreekt in alle talen, maar in die van je moeder het aansprekendst.

BEELDSPRAAK

In gewone spreektaal, maar zeker in dichterlijke teksten zoals Job en Psalmen, wordt beeldspraak gebruikt.

Met het oog daarop is het goed om allerlei gezegden en uitdrukkingen in het Gronings te kennen, zodat beeldspraak in het Hebreeuws of Grieks overgezet kan worden in beeldspraak in het Gronings. Gij zalft mijn hoofd met olie, mijn beker vloeit over. Dat 'overvloeien' is beeldspraak voor: mijn beker is tot de rand toe vol. In het Gronings kunnen wij niet zeggen: mien beker vluit over.

Het is wel weer te geven in een ander beeldspraak: mien beker is aan kop tou vol.

GEMOED

Als taalgemeenschap zijn wij ons bewust van wat wij noemen: het gemoed.

Het Gronings is een taal waarin het woord 'gemoed' tot de actieve woordenschat behoort: t gemoud schut hom vol, t gemoud wer hom waik, ain op t gemoud waarken. Wellicht dat daarom teksten als van Ede Staal: 'Het is nog nooit, nog nooit zo duuster west, of het wordt aaltied wel weer licht,' in bepaalde omstandigheden het gemoed beroeren of zelfs een religieuze lading krijgen.

EIGEN THEOLOGIE

Een laatste vraag bij het gehele bijbelvertaalproject is, of het ten slotte een eigen theologie zichtbaar maakt.

Ik vermoed van wel. Ik denk dat veel Groningers vanuit de traditie, door de natuurlijke omgeving en door de taal die zij spreken, gevoel voor spiritualiteit hebben. Een eigen theologie verheldert zulke samenhangen en doet allerlei handreikingen om religieuze gevoelens te voeden.

K. G. Pieterman,
leider van het bijbelvertaalproject
in het Gronings.